

NIEUWSBRIEF 5, september 2009

VAN DE VOORZITTER

Beste leden van de HVPA en andere geïnteresseerden in de geschiedenis van de Prins Alexanderpolder,

Het bestuur van de HVPA mocht in september op twee feestelijke bijeenkomsten aanwezig zijn. Op 11 september was de officiële heropening van het Jan Anne Beijerinck gemaal in Capelle aan den IJssel, georganiseerd door de Stichting Beijerinck-Gemaal en de Historische Vereniging Capelle aan den IJssel (HVC). Het gemaal zorgde vanaf 1869 voor het droogmalen van de Alexanderpolder en is dus voor ons gebied een belangrijk monument van waterstaatkundige archeologie. In noodgevallen kan het gemaal dankzij de recente revisie zelfs nog draaien en onze voeten drooghouden. Een en ander is nu voortreffelijk gedocumenteerd in het boekje *Tussen IJssel en Rotte: 5 landschappen op 1 plek*, uitgegeven door de HVC en de Stichting Beijerinck-Gemaal.

Op 19 september vond in De Romeynshof in Ommoord de presentatie plaats van het boekje *De Ommoordseweg ... van begin tot eind*, waarin de geschiedenis van de Ommoordseweg, waarvan slechts een klein deel bewaard is gebleven, weer tot leven wordt gewekt. Dit onder andere aan de hand van een serie schitterende foto's.

Sommige mensen vragen ons: heeft de Alexanderpolder eigenlijk wel een geschiedenis? En zo ja, is die wel de moeite waard? Alleen al deze twee voorbeelden geven aan dat de Prins Alexanderpolder wel degelijk rijk is aan geschiedenis. De grandioze opkomst bij beide genoemde bijeenkomsten bewijst in ieder geval dat de geschiedenis voor veel bewoners van de polder leeft!

De HVPA zelf merkt deze interesse voor de lokale geschiedenis ook, via de enthousiaste reacties op het werk van de vereniging tijdens de recente uitmarkt Prikkel van de deelgemeente Prins Alexander, de belangstelling voor onze lezingen, en de aanmelding van nieuwe leden. Geschiedenis zit in de lift, en de HVPA probeert hier op haar eigen manier vorm aan te geven.

Verandering in het bestuur

Eind augustus heeft Cor van der Waal, om persoonlijke redenen, het bestuur verlaten. Vanaf eind 2007 heeft hij zich ingezet voor de jonge HVPA, zowel via zijn netwerk in deze deelgemeente als door zijn betrokken deelname aan het bestuur. Het bestuur dankt Cor van der Waal voor zijn waardevolle bijdrage aan en inzet voor de Historische Vereniging Prins Alexander.

Onno de Wit, voorzitter

AGENDA

Lezing over de architectuur van de Prins Alexanderpolder

Op dinsdag 29 september organiseert de HVPA 's avonds vanaf 19.00 uur in de zaal het Jongeren Centrum van het Multifunctioneel Centrum De Kristal, Cypruslaan 404, 3059 XA Rotterdam-Nesseland, (op 3 minuten loopafstand van metrohalte Nesseland) een lezing voor haar leden en belangstellenden over *De stedenbouwkundige ontwikkeling van de Prins Alexanderpolder*. De spreker is de Rotterdamse architect ir. Luuk de Boer, de oprichter van zijn bureau United Architects b.v. (www.UnitedArchitects.com). De entree is gratis. U kunt zich opgeven via 010-4206273 of info@hvpa.nl.

Actuele informatie over dit evenement vindt u op: www.hvpa.nl.

NAAR DE VEILING!

Bedreigd gebied: dat was rond het midden van de negentiende eeuw de huidige Prins Alexanderpolder. De plassen ten oosten van Rotterdam werden door veenwinning en stormen steeds groter, ten koste van het bewoonde land.

Droogmakerijen

De plannen voor de droogmaking van de polder Prins Alexander hadden alles te maken met deze watersnood. Eerdere droogmakerijen uit de zeventiende en de eerste helft van de negentiende eeuw, zoals de Beemster in Noord-Holland en de Zuidplas bij Nieuwerkerk aan den IJssel, waren bestemd voor landbouw. Zo ging het ook met de Polder Prins Alexander, overigens een naam die in 1873 door het toenmalige kabinet werd bedacht. De Alexanderpolder werd in 1875 in mooie rechthoekige kavels verdeeld van elk 1000 meter lang, met een weg aan de voorkant en een sloot aan de achterkant. De boeren konden nu aan de slag.

Tuinbouwbedrijven

In praktijk bleek de grond door zijn drassigheid echter minder geschikt voor akkerbouw. Vijftienvijftig jaar nadat de eerste boeren zich hadden gevestigd, was nog maar een heel klein deel van de poldergrond in gebruik voor landbouw. Massaal stapten de agrariërs over op tuinbouw en veeteelt, landgebruik waar de slappe klei en het drassige laagveen zich beter voor leenden. In het huidige Prinsenland langs de 's-Graven- en Kralingseweg, in het gebied tegen Terbregge aan en langs de Rotte en Hoofdweg, ontwikkelden zich florerende tuinbouwbedrijven. Op grote schaal werden komkommers, kool, sla en tomaten gekweekt voor de Rotterdamse markt. Het aantal inwoners van Rotterdam nam immers sterk toe: alleen al in de jaren rond 1900 kwamen er 200.000 Rotterdammers bij, die allemaal moesten eten. Omdat de koelingstechnologie nog in de kinderschoenen stond, was een korte afstand tussen aanbod en vraag geboden. Vanuit dit gegeven ontwikkelde zich in Rotterdam de grootste Nederlandse veiling van tuinbouw-producten.

Eendracht maakt macht

De Rotterdamse groenten- en fruitmarkten vonden vanouds plaats aan de Noordzijde van de stad in de buurt van de Rotte. Tot 1899 aan het Hofplein, na 1899 bij het Noordplein. Was de tuinbouwer aanvankelijk weliswaar baas in eigen tuin maar speelbal van de belangen van de handelaar, na de eeuwwisseling vond de coöperatieve gedachte opgang. In 1911 richtten circa tachtig Rotterdamse tuinders de 'Coöperatieve Tuinbouwveiling Rotterdam en Omstreken' op. Onder de leden van het eerste uur bevonden zich bekende Rotterdamse namen als Mast en Toxopeus. Dankzij de coöperatie konden de tuinders een sterkere vuist maken richting handelaren. Handelaren waren uit op zo laag mogelijke, tuinders op zo hoog mogelijke prijzen, en eendracht maakte nu eenmaal macht. Tegelijkertijd betekende de coöperatie dat meer eisen werden gesteld aan een uniform product. Werd mindere kwaliteit vroeger nog wel verkocht, voortaan was er sprake van doordraaien of nam de tuinder zelfs niet meer de moeite zijn mindere producten ter veiling aan te bieden. Het tuindersbedrijf was, ondanks het bestaan van coöperatie en veiling, voor de ondernemers in de Alexanderpolder hoe dan ook een hard bestaan met lange dagen en kleine marges.

Enorme groei

Als eerste veilinggebouw van de coöperatie fungeerde van 1904 tot 1913 een pand aan het Strooveer bij het Hofplein. In 1913 werd een groter pand aan de Zwaanhalakade (toen Fabriekskade) langs de Rotte betrokken. Vanuit de polder brachten de tuinders de groenten met paard en wagen of per schuit over de Rotte naar de stad. Geleidelijk aan, en zeker na de Tweede Wereldoorlog, vond het transport in toenemende mate plaats per vrachtwagen. In de tussentijd maakte de Rotterdamse veiling een enorme groei door: bedroeg de omzet in 1913 nog geen 1 miljoen gulden, in 1960 ging het om bijna veertig miljoen gulden. Zowel de Eerste als de Tweede Wereldoorlog zorgden voor ernstige fluctuaties in afzet en prijzen, maar in het algemeen gold dat naast Rotterdam het buitenland, met

name Duitsland, een belangrijke en groeiende afzetmarkt was. En de leden van 'Rotterdam en Omstreken' hadden kennelijk een vooruitziende blik: exporthandel van groenten en fruit vond vrijwel uitsluitend plaats via de veiling.

Internationaal bedrijf

Met het oog op de gunstige marktontwikkelingen en de stijgende omzetten belandde de Rotterdamse veiling in 1953 op een grotere locatie: aan de Veilingweg bij de Boezembocht, ongeveer op de plaats van het huidige politiebureau, en met een directe toegang tot het spoorweginet. Ruim tien jaar later was wegens ruimtegebrek alweer een nieuwe verhuizing noodzakelijk. In 1967 werd grond aangekocht voor een nieuw veilingterrein in de Klappolder bij Bleiswijk (ten zuiden van de Rijksweg Den Haag-Utrecht). In 1972 kon daar de eerste veilingdag gehouden worden. Via diverse fusies en overnames ontwikkelde de 'Coöperatieve Tuinbouwveiling Rotterdam en Omstreken' zich tot het internationale bedrijf The Greenery, met 1250 aangesloten bedrijven en 2500 werknemers.

Onteigeningsprocedures

De tuinders in de Prins Alexanderpolder maakten deze internationale expansie helaas niet meer mee. Al voor de Tweede Wereldoorlog moesten sommige tuinders aan de Hoofdweg het veld ruimen vanwege de verkeersplannen bij het Terbregseplein. Na de Tweede Wereldoorlog speelden de uitbreidingsplannen van Rotterdam: de Alexanderpolder werd aangewezen als woongebied. Vanaf het begin van de jaren zestig ontvingen tuinders in de polder een investeringsverbod, waardoor het overstappen op nieuwe technologie (gas in plaats van kolenstook) niet meer mogelijk was. Onteigeningsprocedures werden opgestart, die tot in de jaren zeventig konden duren. In de omgeving van de Dosiostraat stonden nog lange tijd verwaarloosde kassen. Veel tuindersfamilies in de Alexanderpolder vertrokken in deze tijd in de richting van het nieuwe veilingterrein en vestigden zich in Bleiswijk, Zevenhuizen of Moerkapelle. Waar ooit kassen

stonden die Rotterdam voorzagen van groente en fruit, werden nu in snel tempo, te beginnen in Het Lage Land, woningen gebouwd. De glazen stad van tuinbouwkassen maakte plaats voor de woonstad Alexanderpolder.

Dr. Onno de Wit

Bronnen

- P.W. Klein, *Dienend verdienend. Coöperatieve Tuinbouwveiling "Rotterdam en Omstreken", 1911-1961.*
- Gedenkschrift *De Nieuwe Veiling*, uitgeven door de Coöperatieve Tuinbouwveiling 'Rotterdam en Omstreken' ter gelegenheid van de opening van de nieuwe veiling aan de Boezembocht op donderdag 15 januari 1953.
- Gesprekken met de oud-tuinders H. Dijkxhoorn, P. Van der Meer en N. Overvoorde.
- Archiefonderzoek door H. Florusse, lid werkgroep Oral History HVPA.

*Foto:
Interieur
van de
veiling op de
Zwaans-
halskade.
Uit: Dienend
Verdienend.*

Werkgroep Oral History interviewt oud-tuinders

De werkgroep Oral History interviewt momenteel oud-tuinders om de recente geschiedenis van de Prins Alexanderpolder in beeld te brengen. Onlangs waren we op bezoek bij Jan van der Kooij en zijn vrouw. Van der Kooij vertelde over hoe zijn grootvader ging boeren in de polder en hoe zijn vader op de 's Gravenweg een tuinderij begon, maar eigenlijk veel liever ging jagen en vissen. Jan van der Kooij nam de

tuinderij in 1954 van zijn vader over en moest in 1989 stoppen toen de grond werd onteigend.

In mei spraken we de gebroeders Van Harten, die een tuinderij hadden op de Ringvaartweg. Hun foto's zijn te zien op de website van de HVPA.

Kent u nog oud-tuinders die graag willen vertellen over hun bedrijf, dan kunt u dat ons laten weten.

Foto: Bij de tuinderij van Van der Kooij op de Kralingseweg worden de kisten gevuld voor de veiling.

GEANIMEERDE LEZING PROF. DR. PAUL VAN DE LAAR OVER NOSTALGIE

Op 23 juni 2009 sprak in Zevenkamp hoogleraar stadsgeschiedenis prof. dr. Paul van de Laar voor de leden en belangstellenden van de HVPA over *Historische verenigingen en de nostalgie*. We kunnen, zo betoogde Van de Laar, de opkomst en het werk van historische verenigingen niet los zien van nostalgie, het idealiserend verlangen naar dat wat geweest is. Er is niets mis met dit zoeken naar de verloren tijd. Maar nostalgie is en blijft een individueel gevoel dat zich weliswaar uitstekend laat delen met anderen, maar als emotie in het verleden blijft steken en in het algemeen weinig opheeft met de toekomst. Van de Laar pleitte daarom voor een dynamische benadering van erfgoed.

Fascinerend

Geschiedenis is natuurlijk fascinerend, maar het gaat er ook om in het heden met een bijna antropologische blik om je heen te kijken, en wat je ziet en als waardevol ervaart, vast te leggen voor

toekomstige generaties. Dat kan dus van alles zijn, want niemand weet nog wat onze kinderen en kleinkinderen fascinerend gaan vinden aan onze tijd. Dat betekent dus nu erfgoed creëren, in plaats van alleen erfgoed bewaren en te verstopten in musea en oudheidkundige kamers. De geschiedenis ligt niet alleen in archieven, maar ook op straat.

Toekomstige generaties

Voor de Historische Vereniging Prins Alexander roept een dergelijke benadering natuurlijk vragen op: moeten we bij de mensen thuis aanbellen en hun levenswijze door middel van interviews en foto's vastleggen? Zodat toekomstige generaties weten: zo leefden de inwoners van de Prins Alexanderpolder anno 2009? Dat zou voor de vereniging op dit moment nog een te open en te ambitieus experiment zijn. De vraag stellen betekent echter al nadenken over wat een historische vereniging inhoudt, motiveert, en zou kunnen betekenen voor heden en toekomst. Dat is een vraag die de HVPA zeker bezighoudt, niet in het minst dankzij deze lezing van Paul van de Laar. En geschiedenis begint bij het stellen van vragen!

Heeft u vragen of opmerkingen?

Neem dan contact op met het HVPA secretariaat:
Van der Helmstraat 448
3067 HN ROTTERDAM
tel. 010 420 62 73 of 06 108 697 09
email: info@hvpa.nl

Lid worden van de HVPA?

U kunt lid worden door € 15,- over te maken op Rabobank rekeningnummer 140265708, t.n.v. de Historische Vereniging Prins Alexander met vermelding van: jaarcontributie en uw naam en voorletters.

**Bezoek ook eens onze website:
www.hvpa.nl.**